

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum co[n]sensus in actum pertineat solum ad superiorem animæ
partem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

quitur. Si autem aliquid ex pluribus sequi possit, non propter hoc posterius remouetur uno priorum remoto: sicut si induratio possit fieri & a calido, & frigido (nam lateres indurantur ab igne, & aqua conge lata iuduratur ex frigore) non oportet quod remoto calore, remouetur induratio. Executio autem operis non solum sequitur ex consensu, sed etiam ex impetuoso appetitu, qualis est in brutis animalibus.

AD TERTIVM dicen dum, quod homines, quod ex passione agunt, possunt passionem non sequi, non autem bruta animalia: unde non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Utrum consensus sit de fine, uel de his, quae sunt ad finem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod consensus sit de fine, quia, Propter quod unum quodque, & illud magis: sed his quae sunt ad finem, consentimus propter finem. ergo fini consentimus magis.

¶ 2 Præ. Actio intemperati, est finis eius, sicut & actio uirtuosi, est finis eius: sed intemperatus consentit in proprium actum. ergo consensus potest esse de fine.

¶ 3 Præ. Appetitus eorum quae sunt ad finem, est electio, ut supra dictum est. Si igitur consensus esset solum de his quae sunt ad finem, in nullo ab electione differre uideretur: quod patet esse falsum per Dam. quod dicit, quod post disputationem, quae uocauerat setentiam, sit electio. non ergo consensus est solum de his quae sunt ad finem.

SED CONTRA est, quod Da. ibidem dicit, quod consensus, siue sententia est, quoniam homo disponit, & amat quod ex consilio iudicatum est: sed consilium non est nisi de his quae sunt ad finem. ergo nec consensus.

RESPON. Dicendum, quod consensus nominat applicationem appetitiui motus ad aliquid praexistens in parte applicantis. In ordine autem agibili, primo quidem oportet sumere apprehensionem finis, deinde appetitum finis, deinde consilium de his quae sunt ad finem, deinde appetitum eorum, quae sunt ad finem. Appetitus autem in ultimum finem tendit naturaliter, unde & applicatio motus appetitiui in finem apprehensum, non habet rationem consensus, sed simplicis uoluntatis. De his autem quae sunt post ultimum finem, in quantum sunt ad finem, sub consilio cadunt: & sic potest esse de eis consensus, in quantum motus appetitiuus applicatur ad id, quod ex consilio iudicatum est. Motus uero appetitiuus in finem, non applicatur consilio, sed magis consilium ipsi, quia consilium praesupponit appetitum finis: sed appetitus eorum quae sunt ad finem, praesupponit determinationem consilii. Et ideo applicatio appetitiui motus ad determinationem consilii, proprie est consensus. ubi cum consilium non sit nisi de his, quae sunt ad finem, consensus, proprie loquendo, non est nisi de his quae sunt ad finem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut conclusiones scimus per principia, horum tamen non est scientia, sed quod maius est. Intellectus: ita consentimus his quae sunt ad finem propter finem, cuius tamen non est consensus, sed quod maius est, scilicet uoluntas.

AD II. dicendum, quod intemperatus habet pro fine delectationem operis, propter quam consentit in opus magis, quam in ipsam operationem.

AD III. dicendum, quod electio addit supra consensum quandam relationem respectu eius, cui aliquid praeligitur: & ideo post consensum adhuc remanet electio. Potest contingere, quod per consilium inueniantur plura ducentia ad finem, quorum dum quodlibet placet, in quodlibet eorum consentitur: sed ex multis

quae placent, praecipimus unum eligendo. Sed si inueniatur unum solum quod placeat, non differunt re consensus & electio, sed ratione tantum: ut consensus dicatur secundum quod placet ad agendum: electio autem secundum quod praefertur his, quae non placent.

ARTICVLVS IIII.

Utrum consensus in actum pertineat solum ad superiorem animae partem.

AD QUARTVM sic proceditur. Videtur, quod consensus ad agendum non semper pertineat ad superiorem rationem.

Delectatio enim consequitur operationem, & perficit eam, sicut de cor iuuentem, sicut dicitur in 10. Eth. sed consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rationem, ut dicit Au. in 12. de Tri. ergo consensus in actum non pertinet ad solam superiorem rationem.

¶ 2 Præ. Actio, in quam consentimus, dicitur esse uoluntaria: sed multarum potentiarum est producere actiones uoluntarias. ergo non sola superior ratio consentit in actum.

¶ 3 Præ. Superior ratio intendit aeternis inspicendis, & consilium, ut Aug. dicit in 12. de Trin. sed multoties homo consentit in actum non propter rationes aeternas, sed propter aliquas rationes temporales, uel etiam propter aliquas animae passiones. non ergo consentire in actum pertinet ad solam superiorem rationem.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 12. de Tri. Non potest peccatum efficaciter perpetrandum mente decerni, nisi illa mentis intentio, penes quam summa potestas est membra in opus mouendi, uel ab opere cohibendi, malae actioni cedat, & seruiat.

RESPON. Dicendum, quod finalis sententia semper pertinet ad eum, qui superior est, ad quem pertinet de aliis iudicare. Quamdiu non datur finalis sententia. Manifestum est autem quod superior ratio est, quae habet de omnibus iudicare, quia de sensibilibus per rationem iudicamus: de his uero quae ad rationes humanas pertinent, iudicamus secundum rationes diuinas, quae pertinent ad rationem superioris. Et ideo quantum ad incertum est, an secundum rationes diuinas restatur, uel non, nullum iudicium rationis habet rationem finalis sententia. Finalis autem sententia de agendis, est consensus in actum: & ideo consensus in actum pertinet ad rationem superioris, secundum

Super quest. decima quinta articulum quartum.

Irca quarum uero articuli plura occurrunt dubia. Primum est, quia author contradicit sibi in corpore, & in responsione ad primum. Repugnant enim haec duo, scilicet quantum ad incertum est, an secundum rationes diuinas restatur, uel non, nullum iudicium rationis habet rationem finalis sententia. Et consensus in delectationem pertinet ad rationem inferiorem. Et patet repugnantia, quia consensus in delectationem cogitationis est quandoque peccatum mortale, & consequenter finalis sententia, & contra rationes diuinas quodammodo.

Ergo ita, quod si ratio inferioris, & contra rationes diuinas, quod sit mortale peccatum, & non finalis sententia. Et si est finalis sententia, & contra rationes diuinas, quomodo ad rationem inferiorem spectat? Et augetur dubitatio, quia Augustinus, decimo secundo de Trinitate capitulum decimo secundo, unde quaestio haec manet, expresse dicit, quod talis consensus spectat ad rationem inferiorem solum. Sic, inquit, habendum puto, quasi sola mulier comedat. Secundum est, de distinctione, quae fit in responsione ad primum de cogitatione, ut est actio quaedam, & ut est ad aliam actionem ordinata: quia non uidetur ad propositum, sed potius ad oppositum. Non ad propositum quidem, quia cogitatio delectans, in quam consentire dicitur ratio inferior, non ordinatur ad actionem. Est enim cogitatio delectationis morose absque uoluntate operis, ut patet per Augustinum ibi dem. Ad oppositum uero, quia cogitatio, ut est actio quaedam delectans, est ipsa cogitatio morose delectationis. Et si ipsa secundum litteram praesen-

q. 13. ar. 3.

li. 2. Orth. fi dei c. 23.

li. 3. Orth. fi dei c. 22.

Ca. 4. Phil. post mediu. to. 5. Ca. 12. to. 3.

Ca. 7. in fin. to. 3.

Ca. 15. circa med. to. 3.

presentem spectat ad rationem superiorem: ergo oppositum habetur eius, quod intenditur ab Aug. & ipso. Ergo consensus in delectatione moraliam spectat ad rationem inferiorem.

¶ Ad evidentiam horum scito primo, quod cogitatio quandoque secundum se, hęc ratione ordinatur in aliqua alia operationem: quodque verò secundum se, hęc rationem ipsius ultimi operis. Dico autem secundum se, ad excludendum ordinem ex parte intentionis cogitantis. Tunc cogitatio habet ratione ultimi operis, quando ipsa ut cogitatio est, sumitur, prout. scilicet inquisitio, vel cognitio veri, & huiusmodi. Tunc autem habet cogitatio ratione ordinari in aliud opus, quando ipsa ratione operis cogitanti sumitur: quia enim ratione cogitanti operis sumitur, propter ipsius opus secundum se est. Et quauis ab hoc cogitante non exerceatur propter opus per se, exercetur tamen propter opus per se, quod est de fine, architectonica, seu principalis vocatur.

quod in ratione voluntas includitur, sicut supra dictum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod consensus in delectatione operis, pertinet ad superiorem rationem, sicut & consensus in opus: sed consensus in delectatione cogitationis, pertinet ad rationem inferiorem, sicut ad ipsam pertinet cogitare: & tamen de hoc ipso, quod est cogitare, vel non cogitare, in quantum consideratur ut actio quedam, habet iudicium superior ratio, & similiter de delectatione consequente: sed in quantum accipitur, ut ad actionem aliam ordinatum, sit pertinet ad inferiorem rationem.

Quod enim ad aliud ordinatur, ad inferiorem artem, vel potentiam pertinet quam finis, ad quod ordinatur: unde ars quæ est de fine, architectonica, seu principalis vocatur.

AD SECUNDVM dicendum, quod quæ actiones dicuntur voluntariæ, ex hoc quod eis consentimus, non oportet quod consensus sit cuiuslibet potentia, sed voluntatis, quia dicitur voluntariū, quæ est in ratione, sicut supra dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod ratio superior dicitur consentire, non solum quia secundum rationes aternas semper moueat ad agendum: sed etiam quia secundum rationes aternas non dissentit.

QVAESTIO XVI.

De usu, qui est actus voluntatis, in comparatione ad ea, quæ sunt ad finem.

DEINDE considerandum est de usu.

ET CIRCA hoc queruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum, Vti, sit actus voluntatis.

¶ Secundo, Vtrum conueniat brutis animalibus.

¶ Tertio, Vtrum sit tantum eorum, quæ sunt ad finem, uel et finis.

¶ Quarto, De ordine usus ad electionem.

apta nata est habere talis delectatio secundum suum genus. Cum enim delectatio cogitanti operis, sit eiusdem rationis cum delectatione perpetrati operis, & differant tantum sicut imperfectum, & perfectum, & secundum se sit propter illam, si habet consensum in cogitationem, & operationem, habet consummatum consensum. Si autem in cogitationem tantum, habet imperfectum consensum eo modo, quo talpa est imperfecta in genere animalis: & secundum hoc dicitur deficere a finali sententia, quam scilicet secundum se apta nata est habere, & ad rationem inferiorem spectare, ut pote secundum se via ad aliud: & quod ad solam mulierem, id-

est inferiorem rationem spectat, quia scilicet deest consensus ille ordinans ad opus, qui spectat ad uirum, ut pote ultimus in genere agibilem. Secundum est, quod sit absque contradictione superioris rationis: & ex hoc habet rationem finalis sententia, ut peccati mortalis &c. ut patet in questione de ueritate, q. 15. ar. 4. ad 6. & 12. ita quod consensus iste in delectationem huiusmodi, & est rationis in ferioris secundum se, quia est in id, quod secundum se est propter aliud opus, & de ficit a superiori ratione, quia non est in opus, & est rationis in ferioris, ut participat superiorem, quia sit contra regulas aternas, illa non contradicente: & ut in responsione ad ultimum in litera dicitur, est rationis superioris, quia secundum rationes aternas non dissentit. Et hoc intēdit etiam Augustin. circa finem illius capituli, ubi propter coniunctione utriusque rationis in uno homine, totum hominem ex huiusmodi consensu damnandum concludit. Et est finalis sententia circa cogitanti operis solam delectationem, & non est finalis sententia de agendis, quæ restat ulterior sententia, quam apta nata est habere huiusmodi delectans cogitatio, scilicet de ordine ad exercendum opus propter quas duas finales sententias in litera, primo nominatur allegatis obiciendo uerbis, finalis sententia absolute, deinde descenditur ad finalem sententiam de agendis, & dicitur quod est consensus in opus. & sic patet, quod dicta litera consonant. Ad secundum uero dubium dicendum est, quod procedit ex malo intellectu literæ. Per cogitare enim, ut est actio quedam, intendit author cogitationem secundum se: per illud uero, ut in aliud ordinatur, intendit cogitationem propter cogitatum opus, ut exposuimus. Et uult, quod consensus in cogitationem secundum se, spectet ad rationem superiorem, quia est opus ultimum, ut patet de contemplatione. Consensus uero in cogitationem propter opus cogitatum, spectet ad inferiorem, quia est secundum se uia ad aliud. Ita quod non ponit author in litera tres, sed duos tantum ordines, scilicet operis, & cogitationum. Et declarat, quod cogitationes secundum se, clauduntur sub ordine operum, ita quod contra opera non distinguuntur, nisi cogitationes ratione operis cogitanti, ut uia a terminis. Et de his uide in q. de ueritate, questione & articulo prædictis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum, Vti, sit actus uoluntatis.

AD PRIMVM sic procedit. Vt, quod Vti, non sit actus uoluntatis. Dicit n. Aug. in 1. de u. do. chr. christ. quod Vti, est id, quod in usum uenit, ad aliud obtinendum referre: sed referre aliquid ad aliud, est rationis, cuius est conferre, & ordinare: ergo Vti, est actus rationis: non ergo uoluntatis.

¶ 2. Præter. Dam. dicit, quod homo imperium facit ad operationem, & dicitur usus. Sed operatio pertinet ad potentiam executiuam: actus autem uoluntatis non sequitur actum executiuæ potentia, sed executio est ultimum. ergo usus non est actus uoluntatis.

¶ 3. Præter. Aug. dicit in lib. 83. quod Omnia quæ facta sunt, in usum hominis facta sunt, quia omnibus utitur ratio, iudicando ea quæ hominibus data sunt: sed iudicare de rebus a Deo creatis, pertinet ad rationem speculatiuam, quæ omnino separata uidetur a uoluntate, quæ est principium humanorum actuum: ergo uti non est actus uoluntatis.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 10. de Tri. Vti, est asumere aliquid in facultatem uoluntatis.

RESPON. Dicendum, quod usus rei alicuius importat applicationem rei illius ad aliquam operationem: unde & operatio, ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus eius, sicut equitare, est usus equi, & percutere, est usus baculi. Ad operationem autem applicamus & principia interiora agendi scilicet ipsas potentias animæ, uel membra corporis, ut intellectum ad intelligendum, & oculum ad uidentium: & res exteriores, sicut baculum ad percutiendum. Sed manifestum est, quod res exteriores non applicamus ad aliquam operationem, nisi per principia intrinseca quæ sunt potentia, aut habitus potētiarum,

ut exposuimus. Et uult, quod consensus in cogitationem secundum se, spectet ad rationem superiorem, quia est opus ultimum, ut patet de contemplatione. Consensus uero in cogitationem propter opus cogitatum, spectet ad inferiorem, quia est secundum se uia ad aliud. Ita quod non ponit author in litera tres, sed duos tantum ordines, scilicet operis, & cogitationum. Et declarat, quod cogitationes secundum se, clauduntur sub ordine operum, ita quod contra opera non distinguuntur, nisi cogitationes ratione operis cogitanti, ut uia a terminis. Et de his uide in q. de ueritate, questione & articulo prædictis.

Art. 1. ad 1.

4. paulo
it medi
m. 7.
12. to.

7. in fin.
3.

q. 6. m. 1.

12. cir
de. 10. 3.

r. di. 1. q. 2.
ar. 2.
Ca. 2. & lib.
10. de Tric.
10. paulo a
princ. to. 3.
li. 2. Or. ho.
fid. 22.

Idem Au. 19.
de ciui. c. 4.

q. 3. in fin. 4.

Ca. 11. ante
med. to. 3.